

5. Johanson K.J., Bergstrom R., S. von Bothmer, Karlen G. Radiocaesium in Wildlife of a forest ecosystem in sentral Sweden// Transfer of radionuclides in natural and seminatural environments. – London – New-York: Elsevier applied sciences, 1990. – P. 183-193.

6. Hendrich E., Friendrich M., Haider W. The contamination of large Austrian forest ecosystem after the Chornobyl Nuclear reactor accident: studies 1988 and futher// Transfer of radionuclides in natural and seminatural environments. – London – New-York: Elsevier applied sciences, 1990. – P. 27-39.

7. В.П. Краснов, О.О. Орлов, С.П. Ірклієнко, Г.К. Приступа. Особливості накопичення цезію-137 лікарськими рослинами Vacciniaceae S.F. Gray та Ericaceae Juss. на Українському Поліссі// Укр. бот. журн. – 1995, т.52, № 4. – С. 472-477.

8. Gunnel Karlen, Rarl J. Johanson, Roger Bergstrom. Seasonal variation in the activity concentrations of Cs-137 in Swedish Roe-Deep in their daily intake// J. Environ. radioactivity. – 1991. – 14. – P. 91-103.

9. Römmelt R., Hiersche L., Schaller G., Wirth E. Influence of soil fungi (Basidiomycetes) on the migration of Cs-134+137 and Sr-90 in coniferous forest soils// Ibid. – P. 152-161.

10. Орлов О.О., Короткова О.З. Особливості сезонної динаміки акумуляції ¹³⁷Cs фітомасою чорниці (Vaccinium myrtillus L.) та брусниці (Vaccinium vitis-idaea L.)// Наук. вісник УкрДЛТУ: – Львів, УДЛУ. – 2000, вип.10.2. – С. 34-43.

11. Mietelski J.W., Jasińska M. Radiocesium in bilberries from Poland: comparison with data for mushroom samples// Journal of Radioecology. 1996 (1). vol 4. P. 15-25.

12. Цветнова О.Б., Щеглов А.И., Чернов С.А. Содержание радионуклидов в лекарственном сырье лесов, подвергшихся радиоактивному загрязнению// Тез. докл. Всесоюзн. научн. – практ. конф. "Основы организации и ведения лесного хозяйства в условиях радиоактивного загрязнения". – Гомель, 1990. – С. 27.

13. Strand P., Balonov M., Skuterud L., et al. Exposures from consumption of agricultural and semi-natural products// The radiological consequences of the Chernobyl accident. – Proc. Of the 1st intern. Conf. (Minsk, Belarus. 18-22 March, 1996). – Luxemburg, 1996. – P. 261-269.

14. Кравець О.П. Радіоекологічні аспекти формування потоків радіонуклідів в системі "грунт-рослина". Автореф. дис. докт. біол. наук. Київ. 2001.

15. Balonov M.I., Travnikova I.G. The role of agricultural and natural ecosystems in the internal dose formation in the inhabitants of controlled area// Transfer of radionuclides in natural and semi-natural environments. – London – New-York: Elsevier Applied Science, 1990. – P. 419-430.

16. Левчук С.Е. Експериментальне вивчення і математичне моделювання процесів міграції радіонуклідів викиду ЧАЕС в ґрунтах українського Полісся: Автореф. дис. канд. біол. наук. – К.: Наука, 1995. – 24 с.

УДК 502.1(477)

Мол. наук. співроб. С.В. Бойко;

аспір. М.М. Коротко – УкрНДІЛГА ім. Г.М. Висоцького

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ У ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТАХ ПОЛТАВЩИНИ

Наведено аналіз стану збереження біорізноманіття у природно-заповідних об'єктах Полтавської області, розглянуто перспективи розвитку та шляхи подолання існуючих недоліків мережі природно-заповідних територій.

Ключові слова: біорізноманіття, природно-заповідні території.

S.B. Bojko; doctorate G.M. Korotkov

Conservation of biodiversity in natural protected areas of Poltava region

The analysis of condition of biodiversity conservation in nature reserve objects of Poltava region have been presented. The perspectives of development and ways of overcoming the existent limitations in nature reserves network have been considered.

Keywords: biodiversity, nature reserves territories.

Географічне положення Полтавської області, її природні та кліматичні умови сприяли формуванню багатого видового, популяційного, ценотичного та генетичного фондів дикої флори та фауни. У зв'язку з посиленням впливу негативних антропогенних факторів на довкілля внаслідок провадження господарської діяльності, питання збереження рослинного і тваринного світу стало надзвичайно актуальним для даного регіону.

Метою наших досліджень було вивчення стану збереження біорізноманіття у даному регіоні, аналіз ефективності функціонування природно-заповідної мережі.

Серед рослин, що зростають на Полтавщині, майже п'ята частина є рідкісними. Багатьом рослинам загрожує зникнення внаслідок порушення умов місцезростання, що спричинено осушуванням боліт, розорюванням заплавл та степових ділянок, вирубуванням лісів, відкритою розробкою корисних копалин. Такі явища, як урбанізація і рекреаційне навантаження, неконтрольований туризм, викликають зменшення чисельності і загрозу зникнення деяких видів рослин. Від порушення умов місцезростання та масового знищення страждають у першу чергу лікарські та декоративні, гарно квітучі рослини. Масового знищення під час квітання зазнають, зокрема, регіонально рідкісні первоцвіти (*Scilla sibirica* Haw., *S. Bifolia* Haw., *Coridalis cava* L., *C. marshalliana* Pers.). Поодинокі місцезростання мають в області деякі папороті, серед яких найбільш рідкісними є *Botrychium lunaria* L., *Polipodium vulgare* L., *Ophioglossum vulgatum* L., На Полтавщині трапляється *Desmatodon grandii* Kenn., один з видів мохів, занесених до Червоної книги України, серед лишайників: *Coelocaulon steppae* Savicz., (занесений до Червоної книги) та регіонально рідкісна *Parmelia badiofusca* Nyl. Понад 30 видів рідкісних рослин в області зростають тільки в одному місці. У складі лісової флори Полтавщини виявлено 53 рідкісних види, з яких 11 занесено до Червоної книги України, а 42 – є регіонально рідкісними. Найбагатшими у соцологічному відношенні виявились широколистяні ліси, де відзначено 32 види рідкісних рослин. Серед видів заплавлних та соснових лісів відзначено по 8 рідкісних видів, в мішаних лісах – 6. До реліктових лісових видів належать: *Scrophularia vernalis* L., *Allium ursinum* L., *Scutellaria altissima* L., *Equisetum arvense* L., *Aconitum nemorosum* Bieb., *A. Lasiosostomum* Reichenb. В області виявлено місцезнаходження центрально-європейського виду – *Aegonychon purpureo-caeruleum* L. У лісовій фауні Полтавщини нараховується понад 100 видів рідкісних і зникаючих тварин, в тому числі 110 – занесених до Червоної книги України, 15 регіонально рідкісних (охороняються в області), 9 – малопоширених. Це досить високий показник, за яким Полтавська область посідає перше місце серед інших лісостепових областей України. Певною мірою цей показник характеризує і загальний стан збереженості природних комплексів Полтавщини. Серед тварин, які виявлені на Полтавщині і потребують охорони, особливу групу становлять види, занесені до Європейського Червоного списку. Це 7 видів безхребетних тварин (*Hirudo medicinalis* L., *Calosoma sycophanta* L., *Osmoderma eremita* Sc., *Cerambyx cerdocerdo* L., *Zerynthia polixena* Sc., *Parnassius mnemosyne* L., *Proserpinus proserpina* Pallas), 6 видів птахів (*Brenta ruficol-*

lis L., *Aquila heliaca* L., *Haliaeetus albicilla* L., *Falco naumanni* Fleischer., *Otis tarda* L.) та 4 види ссавців (*Nyctalus lasiopterus* Sc., *Vormela peregusna* G., *Lutra lutra* L.). Групу червонокнижних тварин, що відзначені на території області, становлять безхребетні (в основному комахи) та хребетні – 2 види риб, 2 – плазунів, 38 – птахів, 12 – ссавців). Відповідно з категоріями МСОП серед тварин на Полтавщині є: зниклі (54 види), зникаючі (4), вразливі (31), рідкісні (31), невизначені (13). Серед хребетних тварин, що зникли з території Полтавщини, переважають птахи: степові (*Glareola nordmanni* N., *Tetrax tetrax* L.), лісові (*Aquila pomarina* L., *Hieraaetus pennatus* G.), а також водно-болотні (*Cygnus bewickii* Yarrel). На території області є такі види, занесені до Червоної книги: *Meles meles* L., *Lutra lutra* L., *Mustela erminea* L., *Grus grus* L.). Деякі з цих видів (*Larus ichthyaetus* P., *Falco cherrug* Grey.) трапляються тільки в одному місці. Серед регіонально рідкісних тварин, що охороняються в області, а також серед малопоширених видів, що характеризуються зменшенням чисельності за останні роки, переважають водно-болотні птахи (*Garzetta garzetta* L., *Fuligula fuligula* L., *Hydrochelidon hybrida* L., *H. Leucoptera* L.) та степові тварини (*Citellus pugmaeus* Guld., *C. suslicus* Guld., *Spalax microphthalmus* Guld.) [1, 5, 6].

На території області створено природно-охоронні об'єкти різних категорій – заказники (лісові, ландшафтні, гідрологічні), заповідні урочища, тощо. У деяких природно-заповідних територіях представлені різні ландшафти з великою різноманітністю лісових формацій, наприклад, у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення "Червонобережжя". У багатьох заказниках та заповідних урочищах ділянки лісової рослинності поєднуються з лучними, степовими, болотними ділянками, наприклад, у гідрологічному заказнику загальнодержавного значення "Гиряві Ісківці", заповідному урочищі "Сокільське", тощо [1].

На жаль, розміщення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області носить острівний локалізований характер. Ці об'єкти є недостатньо репрезентативними і, відповідно не забезпечують належних умов для збереження біорізноманіття [4]. Причини цього не тільки у дуже обмеженій площі цих об'єктів, але також у тому, що вони створені без урахування закономірностей поширення біорізноманіття у ландшафті. Внаслідок цього мережа природно-охоронних територій Полтавщини має ряд істотних недоліків, що не дають змогу вважати її повноцінною системою збереження біорізноманіття. Ці недоліки зумовлені багатьма причинами, серед яких необхідно наголосити на таких: 1. Недостатнє врахування геоморфологічних, гідрологічних, едафічних аспектів, що при виділенні ділянки під охорону порушує цілісність географічних територіальних комплексів (екосистем) і не забезпечує належної охорони репрезентативності всього спектру місцезростань конкретної місцевості. 2. Недостатнє врахування обов'язкової наявності у природно-охоронній мережі еталонних ділянок, які репрезентують той чи інший біогеографічний виділ. 3. Недостатнє охоплення місць поширення та місцезростань видів, занесених до Червоної книги України. Все це створює серйозні перешкоди для збереження біорізноманіття у всій його повноті [2-4].

Висновки

1. Полтавщина відзначається багатим видовим, популяційним, ценотичним та генетичним біорізноманіттям флори і фауни. У зв'язку з посиленням впливу негативних антропогенних факторів на довкілля внаслідок провадження господарської діяльності, з'явилася загроза існуванню окремих видів та екосистем.
2. Основними причинами зменшення чисельності рідкісних тварин в області є: розорювання степів, вирубування лісів, інтенсивне випасання худоби, осушення боліт, застосування пестицидів, різкі коливання рівня води у водосховищах, збіднення кормової бази дикої фауни, браконьєрство тощо.
3. Існуюча природно-заповідна мережа області має острівний локалізований характер, і тому не забезпечує належної охорони репрезентативності всього спектру місцезростань даного регіону.
4. Пріоритетною задачею є створення екомережі, яка при мінімумі території і витрат на створення вирішує максимум проблем для населення і найкраще забезпечує збереження біорізноманіття.
5. Збереження біорізноманіття є основою для функціонування біосфери та підтримання її рівноваги, а також необхідною умовою сталого розвитку не тільки даного регіону, але й держави в цілому.

Література

1. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава.: Астрія, 1996. – 188 с.
2. Збереження біорозманіття: традиції та сучасність/ Відповідальний редактор Т. Гардашук, Товариство "Зелена Україна". – К.: Хімджест, 2003. – 120 с.
3. Малишева Н.Р., Олещенко В.І., Кузнецова С.В., Красіліч Н.Д., Карамушка В.І. Правові засади впровадження в Україні Конвенції про біорізноманіття. – К., Хімджест. – 2003. – 176 с.
4. Перспективи використання, збереження та відтворення агробіорізноманіття в Україні/ Відповідальні редактори акад. УААН, проф. Патики В.П., д-р біол. наук, проф. Соломаха В.А. – К.: Хімджест, 2003. – 255 с.
5. Червона книга України. Вони чекають на нашу допомогу/ Упорядники О.Ю. Шапаренко, С.О. Шапаренко – Х.: Торсінг, 2002-336 с.
6. Щербак М.М. Тваринний світ: Червона книга України. – К.: "Українська енциклопедія" імені М.П. Бажана, 1994. – 464 с.

УДК 581.9:631.524

С.П. Мельничук – УкрДЛТУ

МІКРОКЛІМАТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ М. ЛЬВОВА

Зроблено аналіз показників вологості в природно-заповідних об'єктах м. Львова: парк ім. Івана Франка, Стрийський та Шевченківський гай.

Ключові слова: метеопараметри, вологість повітря, ландшафт, різновікове насадження, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва.

S.P. Mel'nychuk – USUFWT

Microclimate of nature protected objects in Lviv city

Humidity in the nature protected objects in Lviv city, namely Ivan FrancoPark, Stryjs'kyj Park and Shevchenkivs'kyj Haj has been analyzed.

Keywords: meteorological parameters, humidity, landscape, plantation of different age, memorial park of garden-park art.